

Datum van inontvangstneming : 25/11/2014

Zaak C-476/14

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

27 oktober 2014

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

18 september 2014

Verweerster en verzoekster in „Revision“:

Citroën Commerce GmbH

Verzoekster en verweerster in „Revision“:

Zentralvereinigung des Kraftfahrzeuggewerbes zur
Aufrechterhaltung lauterer Wettbewerbs e.V. (ZLW)

BUNDESGERICHTSHOF

BESCHIKKING

[OMISSIS]

van 18 september 2014
[OMISSIS]

In de zaak

Citroën Commerce GmbH, [OMISSIS] Köln,

verweerster en verzoekster in Revision,

[OMISSIS]

tegen

Zentralvereinigung des Kraftfahrzeuggewerbes zur Aufrechterhaltung lauterer
Wettbewerbs e.V. (ZLW), [OMISSIS] Bonn,

verzoekster en verweerster in Revision,

[OMISSIS]

[Or. 2] De eerste Zivilsenat (Burgerlijke kamer) heeft [OMISSIS]

de volgende beschikking gegeven:

- I. De behandeling van de zaak wordt geschorst.
- II. Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt verzocht om de volgende vragen te beantwoorden met betrekking tot de uitleg van artikel 1 en artikel 3, lid 1, eerste zin, van richtlijn 98/6/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 februari 1998 betreffende de bescherming van de consument inzake de prijsaanduiding van aan de consument aangeboden producten (PB L 80 van 18.3.1998, blz. 27) en van artikel 7, lid 4, sub c, eerste alternatief, van richtlijn 2005/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2005 betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt en tot wijziging van richtlijn 84/450/EEG van de Raad, richtlijnen 97/7/EG, 98/27/EG en 2002/65/EG van het Europees Parlement en de Raad en van verordening (EG) nr. 2006/2004 van het Europees Parlement en de Raad (PB L 149 van 11.6.2005, blz. 22):
 1. Valt een reclameboodschap voor een product waarin de daarvoor te betalen prijs wordt aangeduid, onder aanbieden in de zin van artikel 1 van richtlijn 98/6/EG?

[Or. 3]

Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord:

2. Moet de bij het aanbieden in de zin van artikel 1 van richtlijn 98/6/EG overeenkomstig artikel 1 en artikel 3, lid 1, eerste zin, aan te duiden verkoopprijs ook verplichte kosten omvatten in verband met het van de fabrikant naar de handelaar transporteren van het motorvoertuig?

Indien de eerste of de tweede vraag ontkennend wordt beantwoord?

3. Moet de „prijs inclusief belastingen” die bij een uitnodiging tot aankoop in de zin van artikel 2, sub i, van richtlijn 2005/29/EG moet worden vermeld overeenkomstig artikel 7, lid 4, sub c, eerste alternatief, van die richtlijn, in geval van een motorvoertuig ook verplichte kosten omvatten voor het van de fabrikant naar de handelaar transporteren van het motorvoertuig?

Gronden:

- 1 I. Verweerster, een autohandelaar, liet in de editie van „Nürnberger Nachrichten“ van 30 maart 2011 de hierna weergegeven advertentie publiceren, waarin zij onder andere met de mededelingen „z.B. Citroen C4 VTI 120 Exclusive: 21.800 €¹“ („bijv. Citroen C4 VTI 120 Exclusief: € 21.800¹“) en „Maximaler Preisvorteil: 6.170,00 €¹“ („maximaal prijsvoordeel: € 6.170“) reclame maakte, waarbij de „1“ in superscript verwees naar de mededeling onder aan de advertentie „¹Preis zuzüglich Überführung in Höhe von 790,00 € ...“ („prijs exclusief transport ter hoogte van € 790 ...“). De totale prijs die de klant vervolgens inclusief [Or. 4] deze –verplichte– kosten voor het van de fabrikant naar verweerster transporteren van de auto moest betalen, stond in de advertentie niet vermeld.

**ALLE EXTRAS
GESCHENKT!**

z.B. CITROËN C4 VTI 120 Exclusive: 21.800 €¹

ALLE EXTRAS INKLUSIVE:

- Navigation
- Lederausstattung
- Sitzheizung
- Hi Fi Paket
- Panoramaglasdach
- Xenonscheinwerfer
- Einparkhilfe
- Toter Winkel Assistent

Maximaler Preisvorteil: 6.170,- €

WIR SCHENKEN IHNEN ALLE EXTRAS!

CRÉATIVE TECHNOLOGIE

¹Preis zzgl. Überführung in Höhe von 790,- €. Preisunterbrechung gilt für alle CITROËN C4 NRG und Vorkühnwagen bis Bereitstellung 10.04.2011 und nur in Verbindung mit der Erstbesitznahme (letz. Gebrauchszweck). Alle werkbüchig bewilligten Optionen (außer Steuer- und Zulassungsgebühren) für die jeweilige Modellversion inklusive. Kraftstoffverbrauch innerorts 5,9 l/100 km, außerhalb 4,8 l/100 km, kombiniert 6,3 l/100 km. CO₂-Emissionen kombiniert 136 g/km. Angaben nach RL 80/1265/EWG.

CITROËN
NIEDERLASSUNG
Nürnberg

CITROËN Commerce GmbH (H) • Niederlassung Nürnberg
Regensburger Str. 70 • 90478 Nürnberg • Telefon 0911 / 474050
www.citroen-nuernberg.de

- 2 Verzoekster, de Zentralvereinigung des Kraftfahrzeuggewerbes zur Aufrechterhaltung lauterer Wettbewerbs e.V. (Centrale vereniging van de motorvoertuigbranche ter bescherming van eerlijke mededinging; ZLW), heeft

tegen verweerster met een beroep op de §§ 8, 3, en 4, sub 11, UWG (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb; wet tegen oneerlijke mededinging) in samenhang met § 1, lid 1, eerste zin, en lid 6, van de Preisangabenverordnung (Regeling inzake prijsvermelding; PAngV) een verbodsvordering ingesteld.

[Or. 5]

- 3 De vordering van verzoekster strekt ertoe dat verweerster [OMISSIS] wordt veroordeeld om

zich ervan te onthouden om voor de verkoop van motorvoertuigen reclame te maken en daarin prijzen te noemen zonder de uiteindelijke prijs inclusief de verplichte transportkosten te vermelden.

- 4 Het Landgericht heeft de vordering toegewezen. Het hof van beroep heeft de in hoger beroep op de concrete inbreuk toegespitste vordering gegrond bevonden [OMISSIS].
- 5 In haar door de Senat ontvankelijk verklaarde beroep tot „Revision”, ten aanzien waarvan verzoekster tot ongegrondverklaring concludeert, houdt verweerster vast aan haar wens tot afwijzing van de vordering.
- 6 II. Het succes van de „Revision” is afhankelijk van de uitlegging van artikel 1 en artikel 3, lid 1, eerste zin, van richtlijn 98/6/EG betreffende de bescherming van de consument inzake de prijsaanduiding van aan de consument aangeboden producten van 16 februari 1998, en van artikel 7, lid 4, onder c, eerste alternatief, van richtlijn 2005/29/EG betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt van 11 mei 2005. Voordat er een beslissing volgt, dient de behandeling van de zaak derhalve te worden geschorst en dient overeenkomstig artikel 267, lid 1, onder c, en lid 3, VWEU het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing te worden verzocht.
- 7 1. Het hof van beroep is ervan uitgegaan dat de in geding zijnde reclameboodschap bij gebreke van vermelding van de uiteindelijke prijs overeenkomstig §§ 3, 4, sub 11, UWG in samenhang met § 1, lid 1, eerste zin, en lid 6, PAngV concurrentieverstorend is. Daartoe heeft het als volgt overwogen:

[Or. 6]

- 8 Voor het vermelden van de uiteindelijke prijs volstaat het niet om naast een deelprijs een aanvullend bedrag te noemen dat de klant daarbij moet optellen om de uiteindelijke prijs te bepalen. Dat geldt ook voor de transportkosten, aangezien de consument deze als onderdeel van de uiteindelijke prijs opvat. De omstandigheid dat in artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG betreffende oneerlijke handelspraktijken naast de prijs onder andere alle extra vracht-, leverings- of portokosten zijn opgesomd, noopt niet tot een andere uitleg. De

bepalingen vervat in § 1, lid 1, eerste zin, en lid 6, tweede zin, PAngV hebben hun Unierechtelijke basis in artikel 4, lid 1, van richtlijn 98/6/EG betreffende de bescherming van de consument inzake de prijsaanduiding van aan de consument aangeboden producten. Op grond hiervan moet de verkoopprijs ondubbelzinnig, gemakkelijk herkenbaar en goed leesbaar zijn. Deze richtlijn heeft voorrang boven de richtlijn betreffende oneerlijke handelspraktijken. De transportkosten zijn bovendien geen vrachtkosten. De litigieuze reclameboodschap schaadt ook duidelijk de belangen van de marktdeelnemers in de zin van § 3, lid 1, UWG.

- 9 2. Volgens § 1, lid 1, eerste zin, tweede subalternatief bij het eerste alternatief, PAngV, dient degene die als aanbieder van goederen onder vermelding van prijzen reclame maakt voor eindverbruikers, de uiteindelijke prijzen inclusief omzetbelasting en overige prijsbestanddelen aan te geven. De litigieuze reclameboodschap voldoet niet aan deze vereisten: naast de prijs voor het aangeprezen voertuig ter hoogte van € 21.800,- worden weliswaar ook de verplichte kosten ter hoogte van € 790,- voor het van de fabrikant naar verweerster transporteren van de auto vermeld, maar niet de totale prijs die inclusief deze kosten voor de auto moet worden betaald (zie ook hierna onder II 2 a). De beslechting van het geschil is evenwel afhankelijk van het antwoord op de vraag of de genoemde bepaling ook na afloop van de in artikel 3, lid 5, eerste zin, van richtlijn 2005/29/EG bepaalde termijn, op 12 juni 2013, nog verenigbaar is met het Unierecht. In dit verband lijkt het onzeker of reclame voor een product onder [Or. 7] vermelding van de daarvoor te betalen prijs kwalificeert als aanbieden in de zin van artikel 1 van richtlijn 98/6/EG (eerste prejudiciële vraag). Indien deze vraag bevestigend moet worden beantwoord, dan rijst vervolgens de vraag of de verkoopprijs die bij een dergelijk aanbieden overeenkomstig artikel 1 en artikel 3, lid 1, eerste zin, van deze richtlijn moet worden aangeduid, ook de verplichte kosten van het van de fabrikant naar de handelaar transporteren van het voertuig moet omvatten (tweede prejudiciële vraag). Ingeval hetzij de eerste hetzij de tweede prejudiciële vraag ontkennend moet worden beantwoord, rijst ten slotte de vraag of de „prijs inclusief belastingen” die bij een uitnodiging tot aankoop in de zin van artikel 2, sub i, van richtlijn 2005/29/EG overeenkomstig artikel 7, lid 4, sub c, eerste alternatief, van deze richtlijn moet worden vermeld, indien sprake is van een motorvoertuig ook verplichte transportkosten moet omvatten (derde prejudiciële vraag).
- 10 a) Volgens vaste rechtspraak van de Senat, die deze wenst voort te zetten, moet een autohandelaar bij het maken van reclame voor motorvoertuigen in beginsel ook de kosten voor het van de fabrikant naar de handelaar transporteren van de voertuigen in de uiteindelijke prijs opnemen, omdat dergelijke extra kosten in het maatschappelijk verkeer niet als bijkomende vrachtkosten worden opgevat, maar als onderdeel van de uiteindelijke prijs [OMISSIS]. De afzonderlijke vermelding van transportkosten is slechts toegestaan indien de handelaar de klant de keuze geeft tussen zelf afhalen of laten transporteren [OMISSIS] dan wel indien de hoogte van de transportkosten per geval verschilt en een uiteindelijke prijs bijgevolg nog niet kan worden aangegeven [OMISSIS]. In dit geschil is aan deze

voorwaarden voor een afzonderlijke vermelding van de transportkosten niet voldaan.

[Or. 8]

- 11 b) Na 12 juni 2013 is deze opvatting enkel nog met het Unierecht in overeenstemming indien zij hetzij in richtlijn 98/6/EG hetzij in richtlijn 2005/29/EG een rechtsgrondslag heeft.
- 12 aa) Nu de in dit geschil aan de orde zijnde verbodsvordering op de toekomst is gericht, komt het voor de vraag naar de toewijsbaarheid van de vordering ook aan op het recht zoals dat geldt ten tijde van de procedure tot „Revision” [OMISSIS].
- 13 bb) Voor de beoordeling van de voorliggende zaak is doorslaggevend het antwoord op de vraag in hoeverre de bepalingen van richtlijn 98/6/EG – voor zover deze zien op het vermelden van de verkoopprijs voor producten die door handelaren aan consumenten worden aangeboden – voorschriften zijn betreffende specifieke aspecten van oneerlijke handelspraktijken in de zin van artikel 3, lid 4, van richtlijn 2005/29/EG, die bijgevolg overeenkomstig deze bepaling voorrang hebben bij een botsing met artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG, welk artikel de genoemde aspecten in algemene zin regelt. Aanwijzingen voor de reikwijdte van het op dit punt geldende specialiteitsbeginsel blijken bijvoorbeeld uit overweging 10 en overweging 14, achtste zin, van richtlijn 2005/29/EG [OMISSIS].
- 14 cc) Volgens de bepaling vervat in artikel 3, lid 5, eerste zin, van richtlijn 2005/29/EG kunnen de lidstaten op het bij deze richtlijn geharmoniseerde gebied na 12 juni 2013 geen nationale bepalingen blijven toepassen die strenger – dat wil zeggen minder prescriptief – of prescriptiever zijn dan de bepalingen van deze richtlijn en die uitvoering geven aan richtlijnen die clausules voor minimale harmonisatie bevatten [OMISSIS]. Naar de opvatting van de Senat behoort tot de door artikel 3, lid 5, eerste zin, van richtlijn 2005/29/EG bedoelde **[Or. 9]** richtlijnbevestigingen over minimale harmonisatie ook de bepaling vervat in artikel 10 van richtlijn 98/6/EG [OMISSIS].
- 15 dd) De vraag of nationale bepalingen „op het bij deze richtlijn geharmoniseerde gebied” in de zin van artikel 3, lid 5, eerste zin, van richtlijn 2005/29/EG strenger of prescriptiever zijn dan de bepalingen van die richtlijn dient te worden vastgesteld aan de hand van een vergelijking van het niveau van consumentenbescherming dat de betrokken bepalingen bieden, waarbij de eisen die richtlijn 2005/29/EG in dit opzicht aan prijsinformatie stelt in artikel 7, lid 4, sub c, van deze richtlijn zijn opgenomen [OMISSIS]. Volgens deze bepaling worden bij een uitnodiging tot aankoop naast de prijs, inclusief belastingen, en de manier waarop de prijs wordt berekend, in beginsel ook alle in voorkomend geval te betalen extra vracht-, leverings- of portokosten als essentieel in de zin van artikel 7, lid 1, van deze richtlijn beschouwd. Dit is slechts anders indien deze

kosten reeds uit de context blijken of indien zij redelijkerwijs niet vooraf kunnen worden berekend. In het laatste geval moet erop worden gewezen dat er eventueel extra kosten moeten worden betaald. Van een uitnodiging tot aankoop is sprake indien over het product waarvoor reclame wordt gemaakt en de prijs ervan zodanige informatie is verstrekt dat de consument een besluit over een transactie kan nemen, waarbij het niet nodig is dat de commerciële communicatie ook daadwerkelijk de mogelijkheid biedt om het product te kopen of in de context van een dergelijke mogelijkheid staat (zie arrest van 12 mei 2011, Ving Sverige, C-122/10, Jurispr. 2011 blz. I-3903 [OMISSIS] punten 33 en 49).

- 16 ee) Voor zover op grond hiervan vracht-, leverings- of portokosten moeten worden vermeld, hoeven deze volgens rechtspraak en literatuur niet in de uiteindelijke prijs te worden opgenomen, op grond van de gedachte dat zij **[Or. 10]** in artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG afzonderlijk worden genoemd zonder dat – op dit punt anders dan in het geval van belastingen – de opname ervan in de uiteindelijke prijs is voorgeschreven [OMISSIS]. Gaat men bij de verdere analyse uit van deze uitleg van artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG, dan is de bepaling vervat in § 1, lid 1, eerste zin, tweede alternatief, PAngV, zoals de Senat deze tot dusverre heeft toegepast en wenst te blijven toepassen (zie hierboven bij punt 10), prescriptiever dan de betrokken bepaling van richtlijn 2005/29/EG.
- 17 ff) Doorslaggevend is derhalve of de zo begrepen bepaling van § 1, lid 1, eerste zin, tweede subalternatief bij het eerste alternatief, PAngV strookt met de regeling van richtlijn 98/6/EG, aangezien artikel 10 van deze richtlijn na 12 juni 2013 overeenkomstig artikel 3, lid 5, eerste zin, van richtlijn 2005/29/EG geen rechtsgrondslag meer biedt voor een prescriptievere nationale bepaling.
- 18 (1) In de literatuur is omstreden of § 1, lid 1, eerste zin, tweede subalternatief bij het eerste alternatief, PAngV – inhoudend dat een aanbieder die voor zijn goederen onder vermelding van prijzen reclame maakt voor eindverbruikers, de uiteindelijke prijzen dient aan te geven – verder gaat dan de eisen van artikel 3, lid 4, van richtlijn 98/6/EG, dat betrekking heeft op reclame waarin overeenkomstig artikel 1 van deze richtlijn de verkoopprijs van producten wordt genoemd [OMISSIS]. Hiertegen pleit de ontwikkeling van de regelgeving inzake prijsinformatie op Unieniveau. In artikel 1, lid 1, van richtlijn 79/581/EEG inzake de bescherming van de consument op het gebied van de prijsaanduiding van levensmiddelen, en in artikel 1, lid 1, van richtlijn 88/314/EEG inzake de bescherming van de consument op het gebied van de prijsaanduiding van niet voor de voeding bestemde producten, die met ingang van 17 maart 2000 niet meer van kracht zijn (artikel 9, **[Or. 11]** lid 2, in samenhang met artikel 11, lid 1, van richtlijn 98/6/EG), was bepaald dat de verplichting om de verkoopprijs en de prijs per meeteenheid aan te duiden ook in geval van reclame gold. De omstandigheid dat uit de overwegingen van richtlijn 98/6/EG niet blijkt dat de wens bestond het tot dan toe bestaande niveau van consumentenbescherming te verlagen, wijst erop dat het in artikel 1 van die richtlijn gebruikte begrip van het aanbieden van

producten ook het maken van reclame voor producten onder vermelding van prijzen omvat.

- 19 (2) Indien het aanbieden in de zin van artikel 1 van richtlijn 98/6/EG ook ziet op het maken van reclame waarin de prijs wordt vermeld, dan rijst verder de vraag of in de op grond van artikel 1 en artikel 3, lid 1, van de richtlijn aan te geven verkoopprijs ook de hier aan de orde zijnde transportkosten moeten worden opgenomen. Ingevolge artikel 2, sub a, van richtlijn 98/6/EG is de verkoopprijs de uiteindelijke prijs voor een eenheid van het product of een gegeven hoeveelheid van het product, met inbegrip van de BTW en alle overige belastingen. De omstandigheid dat artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG voor het geval van een uitnodiging tot aankoop enerzijds de prijs inclusief belastingen noemt en anderzijds leverings- en portkosten, zou ervoor kunnen pleiten dat deze kosten volgens richtlijn 98/6/EG niet in de verkoopprijs opgenomen hoeven te worden. Dat zou evenzeer voor de betrokken transportkosten kunnen gelden. In dat geval zou de bepaling van § 1, lid 1, eerste zin, PAngV, prescriptiever zijn dan hetgeen richtlijn 98/6/EG op dit punt voorschrijft, voor zover uit die bepaling moet worden afgeleid dat bij reclame voor motorvoertuigen waarin prijzen worden vermeld, de verplichte transportkosten in de uiteindelijke prijs moeten worden opgenomen.
- 20 gg) Ingeval de eerste of de tweede prejudiciële vraag ontkennend moet worden beantwoord, rijst de vraag of – anders dan hierboven in nummer 16 is beschreven en vervolgens in de nummers 17 tot 19 tot uitgangspunt is genomen – de prijs inclusief belastingen in de zin van artikel 7, lid 4, sub c, eerste alternatief, van richtlijn 2005/29/EG niet ook alle vracht-, **[Or. 12]** leverings- en portkosten moet omvatten die van tevoren kunnen worden berekend, alsmede in voorkomend geval overige bijkomende kosten waarvan de hoogte vaststaat. Voor het antwoord op deze vraag is bepalend of de in artikel 7, lid 4, sub c, van richtlijn 2005/29/EG aan te treffen zinsnede „en, in voorkomend geval, alle extra vracht-, leverings- of portokosten” betrekking heeft op de gehele daaraan voorafgaande tekst van deze bepaling, dan wel uitsluitend op de onmiddellijk daaraan voorafgaande passage „of, als het om een soort product gaat waarvan de prijs redelijkerwijs niet vooraf kan worden berekend, de manier waarop de prijs wordt berekend”. In dit laatste geval zouden extra vracht-, leverings- of portokosten waarvan de hoogte van tevoren kan worden berekend, in de „prijs, inclusief belastingen” in de zin van artikel 7, lid 4, sub c, eerste alternatief, van richtlijn 2005/29/EG moeten worden opgenomen. Dit zou dan ook voor de transportkosten gelden. Denkbaar is echter evenzeer dat, los van de uitleg van de genoemde zinsnede, de kosten voor het transport van de fabrikant naar de handelaar niet vallen onder de vrachtkosten in de zin van artikel 7, lid 4, sub c, van de richtlijn. Daarvoor zou kunnen pleiten dat afzonderlijk vermelde vrachtkosten normaal gesproken uitsluitend zien op kosten voor het overbrengen naar een andere plaats dan de plaats van nakoming. Daarentegen gaat het bij de betrokken transportkosten om uitgaven in verband met het transport naar de plaats van nakoming. Vanuit het oogpunt van consumentenbescherming bestaat er geen aanleiding om deze kosten, die verplicht zijn, afzonderlijk te vermelden en niet op te nemen in de uiteindelijke prijs.

- 21 c) De relevantie van de eerste en tweede prejudiciële vraag voor de beslissing volgt uit het feit dat, bij bevestigende beantwoording van beide vragen, de litigieuze reclameboodschap een oneerlijke gedraging inhoudt in de zin van § 4, sub 11, UWG in samenhang met § 1, lid 1, eerste zin, tweede alternatief, PAngV alsmede een niet toegestane gedraging in de zin van § 3, lid 1, UWG, aangezien een op dit punt begane onrechtmatigheid zodanig is dat zij de belangen van de betrokken consumenten duidelijk kan schaden [OMISSIS] **[Or. 13]** [OMISSIS]. Het beroep tot „Revision” van verweerster zou in dat geval dan ook ongegrond zijn.
- 22 Indien daarentegen de eerste of de tweede prejudiciële vraag ontkennend wordt beantwoord, zou er – voor zover de met het oog op deze situatie gestelde derde prejudiciële vraag niet bevestigend **[Or. 14]** wordt beantwoord – geen sprake zijn van een onrechtmatigheid. De vordering zou dan, met vernietiging van de beslissing in hoger beroep en wijziging van de beslissing van het Landgericht, moeten worden afgewezen. Gelet hierop is ook de derde prejudiciële vraag relevant voor de beslissing.

[OMISSIS]